

Miquel NICOLÁS (ed.), *Bernat i Baldoví i el seu temps*, València 2002, Universitat de València.

Aquestes actes del congrés celebrat a Sueca l'any 1999 s'afegeixen a la profunda revisió de la literatura catalana vuitcentista que s'ha dut a terme en la darrera dècada. Josep Bernat i Baldoví, un escriptor sovint menystingut per populista, fàcil i tòpic, suscita reflexions i conclusions que no afecten només a la seva obra o a la seva actuació pública, sinó també a aspectes tan vertebrals per a la història de la cultura com l'evolució del teatre en català al País Valencià. I unes quantes més. D'aquest llibre es desprèn la utilitat d'un estudi global sobre el personatge i s'evidencia que estem necessitats d'exercicis d'aquesta mena sobre els nostres escriptors del segle dinou, i fins a quin punt en patim l'escassetat.

La primera part del llibre, «El temps històric de Bernat i Baldoví», reuneix els articles, ponències i comunicacions, que contextualitzen l'obra i l'activitat de Bernat. Entre els d'abast més general, Pere Anguera, en una ponència que deriva en bona part del seu llibre *El català al segle XIX*, «Els usos del català al segle XIX», analitza el lent procés de castellanització en els diferents grups i àmbits socials, amb una gran riquesa d'exemples, molts dels quals són de procedència literària. També Josep Maria Fradera arrenca d'un llibre seu, *Cultura nacional en una societat dividida*, a «La "pàtria" com a objecte de literatura», on estableix la superació dels patrons de la primera Renaixença en els anys setanta, a partir de les principals antologies poètiques del moviment. En l'àmbit del País Valencià, Ferran Archilés i Manuel Martí defensen la tesi que la formació de la identitat valenciana en aquest període es desenvolupa en paral·lel a la de la idea d'Espanya.

Centrats a Sueca, Anna Aguado desglossa les conseqüències de la revolució burgesa a la ciutat –consolidació de grans propietaris agraris, establiment de xarxes familiars i aprofundiment de les diferències socials– i la situació de Bernat i Baldoví en el context, Salvador Calatayud estudia l'important augment de la principal explotació agrícola del poble, l'arròs, i algunes de les conseqüències que comportà, Xavier Campillo n'examina els organismes, les institucions, les aficions i fins les tertúlies i Vicent Miragall, en un article descriptiu que aporta testimonis de l'època, traça una «Aproximació a la configuració de Sueca i el seu terme en temps de Bernat i Baldoví».

Amb dues aportacions més, la de María Cruz Romeo, que inscriu en el moderantisme liberal les revistes de Bernat i les desvincula de la Renaixença "d'espardenya", i la de Justo Serna i Anacleto Pons que, amb la voluntat de conèixer el lector burgès, emprenen un viatge pel que es pot saber de les biblioteques valencianes vuitcentistes, es completen les que, amb un esment més o menys ampli a l'obra de

Bernat, l'agafen més com a pretext que com a objecte central d'estudi, perquè quatre textos més d'aquesta primera secció, «El temps històric de Bernat i Baldoví», inverteixen la proporció i la direcció i l'anàlisi de l'obra del suecà hi té un pes determinant. Són la comunicació d'Ignacio Ballesteros, que, en base a la seva obra literària i periodística mostra de quina manera, amb uns materials aparentment innocus, Bernat contribueix a formar l'estereotip valencià; la de Francesc A. Martínez Gallego, Enric Borderia Ortiz i Immaculada Rius Sanchis, que en tracen una semblança biogràfica i concreten els elements que en perduren, incorporats a l'arquetip del valencià: bon humor, escepticisme, victimisme en relació a Madrid i el mite del bon llaurador; la de Luz Sanfeliu, que fa notar que els personatges femenins de l'obra de Bernat participen en la vida social, tenen idees pròpies, denuncien la subordinació i fins i tot reivindiquen la igualtat, en oposició a la idealització de la dona que acaba imposant-se; i la comunicació de Carolina Tarazona, que constata que les obres de Bernat vulneren les regles de la respectabilitat burgesa i identifiquen els punts febles del règim polític.

La segona secció del llibre, pròpiament, s'obre amb quatre anàlisis de conjunt que situen els escrits de Bernat i Baldoví: una interpretació sociolingüística, la relació amb la Renaixença, la poesia i el teatre. Bona part de les comunicacions es focalitzen en qüestions concretes a l'entorn d'aquestes quatre línies. Una sèrie d'articles gira a l'entorn d'aspectes estilístics i lingüístics. Miquel Nicolás, des d'un enfocament sociolingüístic, assenyalava la funció de pont que exerceix Bernat, entre els col·loquiars i Escalante, amb l'humor com a principal estratègia. Mariola Aparicio estudia la ironia i la paròdia, mecanismes utilitzats per a la subversió dels models literaris establerts, amb el recurs a la inversió de registres. A «Els límits de la paròdia en Bernat i Baldoví», Vicent Salvador, els entronca amb el conceptisme i en destaca la ridiculització del món francès, la paròdia del Romanticisme i un dels components en què més sovint no es para esment: la fascinació per l'objecte parodiat. De la deducció del "llibre d'estil" periodístic de Bernat i dels propòsits i els condicionants que el determinen, s'ocupa Josep Lluís Ribes Fos a «Estratègies discursives d'un periodista», Abel Guarinos parteix de l'anàlisi dels 141 personatges de l'obra literària, Germà Colón destaca el polimorfisme i l'autenticitat lèxica de la llengua de Bernat i Vicent Gustau Baldoví centra en la classificació i en la descripció nomenclatorial l'estudi de «La fraseologia en Bernat i Baldoví». Ja de ple en la història literària, dues comunicacions aborden la relació entre Bernat i el moviment renaixencista. Vicent Simbor examina la Renaixença valenciana i situa Bernat en l'òrbita vallfogonesca; Rafael Roca, que el qualifica com a "renaixencista *avant la lettre*", dedica l'atenció als homenatges fúnebres que se li van retre. Dues aportacions s'ocupen específicament de la poesia. Albert Rossich la considera inserida en la línia tradicional no relacionada amb la Renaixença, per molt que Balaguer

inclogués Bernat a l'antologia romàntica *Los trovadors moderns*. Lluís Messeguer coincideix amb Rossich en la filiació i n'accentua el doble caràcter de crònica narrativa i representació espectacular. L'activitat literària més recordada de Bernat i Baldoví és la teatral. Josep Lluís Sirera l'analitza en el context dramàtic valencià del segle XIX, en resalta els ingredients paròdics i costumistes i, sobretot, el paper bàsic en el procés de consolidació del teatre valencià clàssic. Josep Lluís Martín s'ocupa dels temes i els aspectes formals de «Les explicacions falleres de Bernat i Baldoví». Ramon X. Rosselló, a partir de l'ampli ventall de denominacions de les peces, constata el malestar terminològic davant l'omnipresència de l'etiqueta "sainet". Gabriel Sansano, a «Sobre els antecedents dramàtics de Josep Bernat i Baldoví», un cop exposades les diverses tradicions que conflueixen en aquest corpus teatral, insisteix en la important influència que hi exerceix el sainet castellà del pas del segle XVIII al XIX.

La reclamació més insistent en aquests vint-i-vuit articles és la necessitat d'un estudi ampli i global sobre l'obra i l'actuació de Bernat i Baldoví. És el pas que correspon després de l'edició del teatre complet i la celebració d'aquest congrés. Qui s'hi encari comptarà amb un avantatge, dissortadament inhabitual a l'hora d'ocupar-se d'un escriptor català vuitcentista, els camins oberts, en direccions diverses –potser en totes les direccions– i amb tant de rigor i tanta alçada científica per aquestes actes, en què la quantitat impedeix el comentari detallat de cada una de les aportacions tal com es mereixerien.

MAGÍ SUNYER
Universitat Rovira i Virgili

Assumpció BERNAL, Carme GREGORI (a cura de), *Realisme i compromís en la narrativa de la postguerra europea*, Barcelona 2002, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Aquest llibre ve a arrodonir la trajectòria encetada pel Grup de Recerca de Literatura Catalana Contemporània de la Universitat de València sobre el *realisme històric*, moviment literari controvertit i polèmic al qual aquests estudiosos han dedicat una quantitat considerable de pàgines. El monogràfic número 28 de *Caplletra* (Primavera de 2000) i el Segon Congrés Internacional de Literatura Comparada, sobre el concepte de l'*engagement* sartrià aplicat a les literatures catalana i francesa de postguerra, són els precedents del volum actual. L'àmbit d'anàlisi s'amplia, en aquesta ocasió, amb altres literatures europees afins (la literatura russa, la francesa, la italiana, la portuguesa, l'espanyola), que funcionen com a marc imprescindible per a situar i